

Világgazdasággal kapcsolatos fogalmak (10. osztály)

első részlet

Állam: Határokkal kijelölt szuverén (politikailag független) földrajzi terület, amelynek állandó lakossága, saját kormánya van (intézményei segítségével egy adott politikai rendszer irányít.)

Piac: Olyan valós és/vagy fiktív hely, ahol az eladók és vevők kapcsolatba lépnek egymással

Piacgazdaság: Termék árát a kereslet és kínálat szabja meg. Hajtóereje a profitra törekvés. Alapja a magántulajdon.

Állam szerepe a piacgazdaságban:

1, Gazdaság zavartalan működését biztosítja.

Tökéletes piaci verseny feltételeinek biztosítása

2. Az infrastruktúra biztosítása, fejlesztése,

3, Össztársadalmi érdekek képviselője, alapvető szolgáltatások biztosítása

Hon, - belső rend védelme

Közegészségügy

Közoktatás

Kutatás

Közművelődés, kultúra

3, Társadalmi egyenlőtlenségek mérséklése

Szociális háló működtetése

Jóléti programok

4, Természeti katasztrófák elleni védekezés

Szociális háló: Az államnak a társadalmi egyenlőtlenségek mérséklésére irányuló tevékenysége (pl.: munkanélküli segély, egészségbiztosítás, nyugdíj, GYES, CSOK, adókedvezmények, egyéb segélyek)

Költségvetési hiány: Deficit. Az állam kiadásai meghaladják a bevételeket. A hiányt hitelekből lehet pótolni.

GDP: (Gross Domestic Product) Az adott országban egy év alatt előállított, végső felhasználásra kerülő termékek és szolgáltatás összértéke.

Az összértéknek általában az egy főre eső értékét szokták megadni USD-ben kifejezve, hogy a különböző lakosság számú és méretű gazdaságok összehasonlíthatóak legyenek.

GNI: (Gross National Income) bruttó nemzeti termék, a külföldről beáramló és a külföldre kiáramló jövedelmeket kivonjuk egymásból és az így kapott értéket hozzáadjuk a GDP-hez.

Az összértéknek általában az egy főre eső értékét szokták megadni USD-ben kifejezve, hogy a különböző lakosság számú és méretű gazdaságok összehasonlíthatóak legyenek.

ppp= vásárló erő paritás = vásárlóerő-arányos GDP: Valuták átváltási árfolyama eltérhet a tényleges vásárlási erejüktől, így a vásárlóerő figyelembevétele realisabb képet ad. Azt mutatja meg, hogy mennyi terméket és szolgáltatást lehet vásárolni egy valutában (USD, euró) egy másik valutához mérve, ezzel figyelembe véve az egyes országokban eltérő árakat.

HDI: (Human Development Index) Az emberi fejlődés indexe, amely az egy főre eső jövedelmen kívül figyelembe veszi annak vásárlóerejét, az iskolázottságot, a születéskor várható élettartamot. A 0,8 feletti értékkel rendelkező országokat fejlett gazdaságú országoknak tekintik.

Preferenciális vámövezet: TK. 10. o. táblázat

Szabadkereskedelmi övezet: TK. 10. o. táblázat

Vámunió: TK. 10. o. táblázat

Közös piac: TK. 10. o. táblázat

Gazdasági unió: TK. 10. o. táblázat

Pénzügyi unió: TK. 10. o. táblázat

Politikai unió: TK. 10. o. táblázat

Gazdasági szerkezet: Azt mutatja meg, hogy az egyes gazdasági szektorok milyen mértékben járulnak hozzá a termeléshez, a GDP előállításához.

Tercier szektor: Szolgáltatások feladata, hogy biztosítsa a termelés és a társadalom megfelelő színvonalú működéséhez szükséges feltételeket. A tercier szektor aránya egy adott ország gazdasági szerkezetében a társadalmi-gazdasági fejlődéssel együtt fokozatosan nő, a fejlett országokban mára meghatározóvá vált. Három fő csoportja: termelő/termelési, társadalmi/közületi, személyes szolgáltatások.

Kvaterner szektor: Információk feldolgozásával, kutatás-fejlesztéssel (K+F) foglalkozó, kimagasló tudást igénylő ágazatok.

Telepítő tényezők hagyományos csoportosítása: Természeti(példákkal), társadalmi-gazdasági(példákkal)

Infrastruktúra: A szolgáltatások működéséhez szükséges műszaki létesítmények (eszközök, berendezések, létesítmények). A szolgáltatás mindig valamilyen tevékenység, az infrastruktúra az ehhez szükséges eszközök.

Foglalkozási szerkezet: Aktív keresők népességén belüli aránya hogyan oszlik meg az egyes gazdasági szektorok között.

Foglalkozási átrétegződés: A kereső népesség szektorok közötti áramlása, amely lakóhelyváltozással is jár. (A fejlett országokban a XIX. századtól a következőképpen zajlott: mezőgazdaság → ipar → szolgáltatás)

GDP növelése: Gazdaság **extenzív** növelésével. Újabb erőforrások bevonásával, foglalkoztatottak számának bővítésével.

Gazdaság **intenzív** fejlesztésével, a gazdasági szerkezet átalakításával, termelékenység fokozásával (ugyanakkora ráfordítással több kibocsátás elérése).

TRIÁD: A hárompólusú világgazdaság centrumterületei, az Európai Unió, az USA és Japán összefoglaló neve.

Szolgáltatás kereskedelem: Termékek, tőkék, személyek, információk nemzetközi mozgásával kapcsolatos szolgáltatások. Szabadalmak, szoftverek, információk jogdíjai, szállítási, biztosítási, karbantartási díjak, szakértők díjazása stb.

Erőtér: A világgazdaság erőcentrumai körül szerveződő térség (érdekszféra) – félperiféria, periféria.

Centrum jellemzése: Tankönyv! Fontosabb kulcsszavak - (Gazdasági erő, tőke, szellemi erőforrások, tudás felhalmozása. Technológiai fejlesztések, nagyvállalatok központjai, pénzügyi-kereskedelmi központok, nemzetközi szervezetek központjai, nemzetközi tőkeáramlás közöttük, fejlett szociális háló működik.)

Periféria jellemzése: Tankönyv! Fontosabb kulcsszavak - Alacsony GDP, duális gazdasági szerkezet, egyoldalú kivitel – világpiaci függés. Hiányos infrastruktúra, kevés képzett munkaerő.

Félperiféria jellemzése: tk

Duális gazdaság: Fejlődő országok jellemzője. Tradicionális önellátó gazdaság és kivitelre termelő, modern áruteremelő szektor párhuzamos jelenléte. A tradicionális szektor a saját belső gazdasági fejlettség szintjét képviseli, ill. a belső gazdasági fejlődés eredménye, míg a modern szektor a gyarmatosítás és a külföldi működőtőke befektetések eredménye.

Szabadkereskedelem: Eltérő természeti adottságokon, termelési tényezőkön és komparatív előnyök elvén alapuló kereskedelem. Tiszta formában sosem valósult/ul meg.

Komparatív előnyök elve: Arra a termék előállítására specializálódik egy ország, amiben a legtermelékenyebb.

Protekcionalista gazdaságpolitika: A hazai termelőket védi, a külföldről származó import árucikkek versenyétől.

Vám: Importált árukra kivetett adó.

Kvóta: Valamely behozható árucikk mennyiségének korlátozása.

Dömping: Valamely árut külföldi piacon olcsóbban értékesítenek, mint a hazai piacon.

Embargó: Áruszállítások (import és export) teljes vagy részleges zárata. Általában politikai megfontolásból.

Adósság: Hitel összege+ annak kamatai

Eladósodás: Ha az adósság gyorsabban nő, mint az a forrás, amelyből a hitel adott törlesztő részlete, és az aktuális kamat fizethető

Adósságszolgálati ráta: Hitelek esedékes törlesztő részletei és kamatai. Az eladósodottság mértékét mutatja. (Az adósságállományt az adott ország GNI-nak ill. exportjának összértékéhez viszonyítjuk.)

Cserearányromlás: 1970-es évek, világgazdasági korszakváltás. Csökkenő nyersanyag illetve alapanyagárak és kereslete, így az nyersanyag export bevételek csökkentek. Importért egyre több exportra van szükség. (probléma a fejlődő országokban).

TNC: Olyan nagyvállalat, amelyek egy országban van a székhelye (HQ) és teljesen vagy részlegesen tulajdonolt leányvállalata/i más ország/ok/ban működnek.

Globalizáció: A nemzetállami határok "elmosódása", a világ egységessé válása, az egyes országok polgárai egyre inkább világpolgárokká alakulása. Fogyasztási szokások, kulturális javak, uniformizálódnak. Az információ, a tőke, a szolgáltatások és termelés világot behálózó áramlása. Angol nyelv térhódítása.

Globalizáció alappillérei: 1. kommunikációs technológia, közlekedés rohamos fejlődése.
2. TNC-k megerősödése – termelés növekvő koncentrációja 3. Nemzetközi pénzforgalom megnövekedése (termelés nélküli haszonszerzés).

Global 500: TNC toplista, a világ 500 legnagyobb TNC-je, Fortune magazin által felállított vállalati sorrend– éves árbevételek alapján.

Intrafirm kereskedelem: Vállalaton belüli kereskedelem. TNC leányvállalatai között. Lehetőséget ad az adózási törvények kikerülésére. Hasznot ott könyvelnek többet, ahol alacsonyabb adókulcsok vannak, míg a kiadások ott lesznek magasabbak, ahol magasabb adó törvények vannak .

Vertikális termelési integráció: (vertikális=egymásra épülő) A) Feldolgozás lépcsőfokai más-más ország leányvállalatánál (TK. 22. o. 17. a ábra).

B) Alkatrészek külön üzemben, összeszerelés egy helyen (TK. 22. o. 17. b ábra)

második részlet

pénz: értékmérő és bármire cserélhető közvetítőeszköz. Formái: árupénz, készpénz, bankszámlapénz.

kereskedelmi bank: A bank pénzügyi közvetítő intézmény, amely kölcsönadóktól a kölcsönvevőkhöz áramoltatja a pénzt. Feladatuk: folyószámla vezetés, hitelezés, értékpapír forgalmazás, tanácsadás, deviza forgalmazása.

kamat: A hitel ára. Lehet előre meghatározott (fix) és változó.

infláció: Árak általános és tartós növekedése. Főbb okai: Ha a forgalomban lévő pénz több, mint annak áru- és szolgáltatás fedezete (ilyen eset az „áruhiány”, fogyasztási szokások megváltozása, állam a költségvetési hiány miatt több pénzt bocsát ki). Termelési költségek (energia, -nyersanyag, -bérköltség) növekedése miatt.

árindex: Az infláció mértékéről tájékoztat. A legfontosabb áruk, szolgáltatások árának változása egyik időszakról a másikra.

valuta: Egy idegen ország törvényes fizetőeszköze.

deviza: Nemzetközi elszámolásokra szolgáló fizetési eszköz, valutára szolgáló követelést, tartozást jelent. Pl. bankszámlapénz, utazási csekk, utalvány, átutalás, hitellelél

valutaárfolyam: Egy nemzeti valutának a másik valutába mért ára. Kifejezi, hogy hány belföldi egységet kell egy külföldi pénzegységért adni. Árfolyamok „lebegő árfolyamok” azaz a kereslet-kínálat határozza meg.

valuta konvertibilitás: Szabad átválthatóság bármely más valutára.

értékpapír: Pénzbeli követelés a kibocsátó szervezetekkel, társaságokkal szemben.

részvény: Olyan értékpapír, amit a részvénytársaság alapításakor, vagy alaptőkéjének megemlésekor bocsátanak ki. Értéke változhat, akár értéktelenné is válhat. Kockázatos!

részvénytársaság: Olyan vállalkozási forma, amely valamilyen ipari és/vagy kereskedelmi tevékenység végzésére jött létre, és tőkéje a tagok által birtokolt részvényekben oszlik meg. A tulajdonjog kizárólag a részvények értékéig terjed. Részvényesek jogosultak a felosztásra kerülő nyereség-arányos részére is, az ún. osztalékra.

kötvény: A kötvényeket kibocsátó szervezet kötelezettséget vállal arra, hogy a kötvényen feltüntetett pénzösszeget kamattal együtt a kötvény tulajdonosának meghatározott időben visszafizeti.

állami értékpapír: Az állam vállal kötelezettséget az értékpapíron feltüntetett összeg kamatokkal együtt történő visszafizetésére .

tőke: Minden olyan felhalmozott érték, amely tulajdonosa részére rendszeres jövedelmet biztosít anélkül, hogy a tulajdonos a befektetéssel kapcsolatban külön munkát végezne. Pénz, tudás, képesség, erőforrás.

pénztőke: A tőke tipikus formája, ha felhasználása révén még több pénzt eredményez.

működőtőke: A termelésbe beruházott tőke, amely révén a befektetők tulajdonosi jogokhoz és tőkejövedelemhez jutnak.

K+F tevékenység: Tudományos ismeretek gyarapítása, gazdasági alkalmazhatóságának kidolgozása, meglévő termékek és eljárások továbbfejlesztése.

devizakereskedelem: Rövidlejáratú spekulációs ügyletek. Az adózási, kamat, árfolyam különbségeket kihasználva jutnak profithoz a befektetők. Tőzsdéket, bankokat, valutapiacokat összekötő információs hálózatok teszik lehetővé a befektetéseket.

offshore terület: Terület kormányzata részben vagy egészben lemond a területén működő gazdasági vagy pénzügyi vállalkozások feletti ellenőrzési jogáról. Helytelenül adóparadicsomoknak hívják!

tőzsde: A termékek árát kizárólag csak a kereslet és kínálat viszonya határozza meg. A "piacok piaca". Nagyfokú szervezettség jellemzi, üzletmenet szabályozott, tőzsdetagok léphetnek be.

árutőzsde: Elsősorban a különböző mezőgazdasági termékek és termények számára stabil és rendezett piacot teremt.

értéktőzsde: Értékpapírpia. Olyan piac, ahol a forgalmazható értékpapírok (részvények, kötvények és állami értékpapírok) kereskedelme zajlik.

tőzsdeügynök (bróker): Értékpapír-kereskedő, az eladó és vevő ügynökeként tevékenykedik. Ezért közvetítői díjat számol fel, amely lehet előre meghatározott vagy az ügylet bizonyos %-a.

tőzsdeindex: A tőzsdei folyamatokról tájékoztat. Stabil, megbízható részvények árának alakulásából számolt mutató.

Dow Jones-index: A világ legforgalmasabb, New Yorki értéktőzsde működésének fokmérője, tőzsdeindexe.